

početněji i spisovatelstvo a umělectvo české. — Nejsou mně známy poměry operní, ale, pokud týče se činohry, nemůže kritický pozorovatel, vzdálený všech osobních proudů a stojící na stanovisku ryze uměleckém, jako já, nevíti tohoto rozvoje věci. Postavíš-li vedle sebe Šuberta a Štecha, nemůžeš ani chvíli váhati, kam se sklonit svými sympatiemi. Šubert jest vedle Štecha umělecký klad, umělecká hodnota; nejsem nekritickým velebitelem Šubertovým, ale tolik musf přiznati každý slušný posuzovatel Vinohradského divadla, že v Šubertovi ztělesnily se všechny lepší umělecké snahy tohoto ústavu, kdežto družstvo chtělo uměním vydělávat a obchodničit, a Štech svou nezřízenou a nevybíravou panovačností, které neodpovídá ani zdaleka jeho vnitřní duševní fond, svým předměstsky obmezeným násilnictvím a svým vydělkářským duchem usiloval strhnouti ústav pod úroveň vši umělecké slušnosti, jako tam strhl již spisovatelský spolek Máj a všechny jeho podniky. Ale tyranii jeho, již ke své hanbě sneslo a snáší spisovatelstvo české, dovedlo setřást, ke své cti, herectvo Vinohradského divadla. Posud byla strojena v Čechách nečastěji spiknutí proti duševní povýšenosti a nesmlouvavé opravdovosti a zaujatosti ideálem — zde jest jednou vzpoura proti hrubé, nevybíravé tyranii prostřednosti, a proto měj naše upřímné sympatie.

Stávka personálu Vinohradského divadla

skončila se 10. října [1908] a skončila se neslavně: kompromisem, který není mravním vítězstvím, a bude, zdá se, počátkem vleklé umělecké choroby vinohradského ústavu, která jej asi dříve nebo později zdolá — ovšem u těch, kdož kladou na scénu vinohradskou požadavky uměleckého růstu. Šubert odstoupil s ředitelského křesla a zatímním ředitelem jmenován architekt Heberle; p. Čelanský dostal kratší dovolenou, během níž budou vyšetřeny stížnosti, vznesené na něho členstvem; sekretář Štech zůstane ve svém úřadě, ale bude prý omezen na svůj psací stůl... Toto rozřešení dává jistě malou záruku pro umělecký vývoj vinohradské scény. Zasahování správních rady do vedení divadla a nevybíravý vliv její v repertoír divadelní budou tím jen ještě zesíleny. Opravdovost členstva Vinohradského divadla a jeho touhu po tom, postavit se na stanovisko výlučné a důsledné umělecké opravdovosti, jsem v minulém čísle přecenil; nebylo jich ani zdaleka v té míře a v tom uvědomění. Jinak bylo by se musilo dospět k čemusi charakternějšímu, než jest tento kompromis, *přiliš pohodlný* a proto málo šťastný pro budoucí rozvoj.

Poslední číslo Filologických listů

přináší z pera Alberta Pražáka velmi správnou a při vši stručnosti ke kořenům se prodírající charakteristiku díla Elišky Krásnohorské jako doplněk a opravu málo kritického článku slavnostního, který o ní uveřejnil Archiv für slavische Philologie. „Krásnohorská,“ píše p. Pražák, „jest básnický talent druhořadý, především formální, ve všech oborech prostřední, jenž by za poměrů sebestřiznivějších nebyl překročil hranice prostřednosti. Již Bendl v době, kdy Krásnohorské každý básník připadal šlechticem z nejvznešenějšího rodu, princem z pohádky, zjevem z boží

milosti, vytýkal jí nedostatek lyrického fondu, málo citu, aby člověkem hnula a jej rozpálila: těžko prý mu komponovati, když při slovech básnířčiných zůstává zcela chladný. Tento případ jasně osvětluje podstatu poesie E. Krásnohorské. Je idealistická (Bendl fascinující hrou unášel Krásnohorskou do jiných světů, jichž nikdy nedovedla opustit a zaměnit skutečností), je fantasticko-romantická, idealisuje si okolí, národ, stahy životní, ale tato schopnost nestačí na poesii: nitro je ověšeno ideálními snahami, *ale není tvořivě horoucí, dobyvatelské; snaží se být básnickým, ale není jim vrozenou pravou vlohou*. Utíkáje životu, je vždy hotova raději idealisticky přebarvovat a zastírat než dát poznat rub života, a to jí v očích stejně hledících činilo velkou básnířkou. Její filosofii byla romantická oslava národa, kletba nepřítelům (a nepřítelom byl každý, kdo se projevoval kriticky, tedy na př. také protivníci RKZ), sentimentální pathos, jež ve zvětšovacíh sklech proti malé skutečnosti spatřovalo zbraň. — Pan Doležal se domnívá, že Krásnohorská byla by stvořila slavné dílo dramatické, kdyby jí to byl veřejný život dovolil. A přece dramata Krásnohorské, kromě jednoho na předměstí, nedostala se na scénu, jinak autorce zcela přístupnou! — Rovněž essayistickou činnost E. Krásnohorské sluší posuzovati střízlivě. Kritika její je čím dál reakčnější, mnohdy podstatně se neliší od někdejšího stanoviska Jakuba Malého. Proto r. 1878 zakřikovala tehdejší lumírovce, vedené Vrchlickým; proto proti Máchovi stavěla Tyla; proto jí Jahn ještě po smrti je typem pravého básníka a proto i Zola jest jí kloakou, je zvířecky brutální, překonal sprostáctví tuctových hlav, jeho dílo je poběhlíci bulvárů a obsahuje pyramidu surovosti — Krásnohorská v nekrologu nelituje, že zemřel, nýbrž že žil... A podobné mínění má také o „delirích moderní vzdoroliteratury“. To nebylo jen posuzování v duchu zastaralém, to bylo nebezpečné reakcionářství.“ Souhlasím do slova a do písmene.

Leo Berg¹

pojednáváje o užívání cizích slov a polemisuje proti prof. Eduardu Englovi, píše mezi jiným v Lit. Echu str. 7, roč. X: „U nás není dnes spisovatel vychováván, aby psal dobře, nýbrž aby psal rychle a mnoho. Kdo píše rychle a mnoho, na tom jest, aby si práci usnadnil. Sáhne po nejbližších slovech, volí nejznámější rčení, s vášní užívá cizích slov, cituje, jen aby byl co nejrychleji hotov a naplnil co nejvíce místa. Psáti dobře stalo se u nás jakýmsi způsobem sebevraždy plným útrap, a dokázali něco jest všude, zvláště pak v literatuře, smrtelným hříchem, jenž nemůže býti prominut, nejméně současníky. Zato jsou analfabeti pěstování pro literaturu.“

Co jest kulturní?

Pojmenovati každou věc vlastním jménem; nazvati vránu černou a labuť bílou, ničemu ničemu, lotra lotrem, lháře lhářem. Základem kultury jest pravdivost; ta nevyjde nikdy z módy. A tou se budeme řídit vždy v našem listě. Tolik jednou

1 - [Viz zde str. 224]

242 provždy pokrytcům, kteří se pohoršují nad tím, že v listě duševní kultury české nefkák se darebákovi ušlechtilý pane, hlupákovi talente a naděje vlasti, octu bonbone a trusu voňavko.

Sebrané spisy F. X. Svobody

počínají právě vycházeti nákladem Vilímkovým v týdenních sešitech; zahajuje je román Srdce její vzkvétalo vždy dvěma květy. Jsme upřímně rádi, že dochází k tomuto podniku, který poskytne teprve náležitou možnost přehledu jeho rozsáhlého i silného díla i příležitost k jeho ocenění celkovému. Ke spisům Svobodovým se brzy vrátíme.¹

Literární frivolnost

V referátě o p. Dykovu aktíku napsali kdesi² narážkou na proslulé slovo Hebbelovo, že při něm propadlo vinohradské obecnstvo. Hebbel měl právo razit toto slovo ve svém případě, kdy obecnstvo nepochopilo jeho díla opravdu hlubokého, na něž se soustředil všemi silami, na němž pracoval léta a v němž podal celou svou bytost, ale je literární lehkomyšlností a směšným i pošetilým zneužíváním tohoto slova, dovolává-li se ho někdo při žertíku p. Dykově, který není víc než dialogisovaný feuilleton a mýdlová bublina. Vážít slovo a cítit jeho dosah — to je v Čechách cosi, o čem se sní teprve až stému spisovatel.

Čím psal Svatopluk Čech?

Domnívali jsme se až posud jako celý svět, že perem, ale vážné pochyby o tom vzbudil v nás Čechův nekrolog v neomylném Zvonu č. 23, str. 368. Čteme tam: „Svatopluk Čech nám umřel, ten krásný a velebný kmet, jehož srdce... atd., jehož dlaní ani jedinkrát nesevěřela vzácného péra, aby se zpod něho (!) nezrodila perlička krásy, nadšení a posily (!) české duši.“ Péro svírá se vždycky, jak známo, jen prsty, dlaní svírávají se jiné nástroje, trochu hrubší, třebaš ne proto méně účtyhodné, jako jsou rýč, motyka, sekera. Nebo snad chtěl říci p. prof. Sekanina, autor tohoto libodechého kvítka stylistického, že Sv. Čech — vymačkával z péra ty zázračné perličky?

Slečna Iza Grégrová

rozloučila se před několika dny s obecnstvem Národního divadla jako Máňa v Copu, chceme doufat, že ne navždy. Nepíšeme tedy uměleckého nekrologu, nýbrž jen povzdech za herečkou velmi inteligentní, která byla myslivou i citivou umělkyní

1 - [Viz zde str. 278 a n.]

2 - [Viz zde str. 218]

243 v plném smyslu slova, cosi, co dá se říci jen o nemnohých jejích kolegyních; zvláště ženské charaktery úpadkové a duše blaseované, nudou podryté nebo jinak pathologické, sžehnuté nervosami, zprahlé horečkami smyslů a obraznosti, měly v ní interpretku zvláštní jasnovidnosti a síly intuíční.

Parasiti Noviny

Doslýchám se, že v 6. čísle Časopisu pokrokového studentstva velmi se tužijákýsi mládenec, patrně veden klamnou nadějí, že mu prokáže ještě jednou čest výprasku.¹ Jest mně líto, ale človíček přeceňuje lehkovážně sebe i svůj list; nemá ani tisíciny významu, který si přikládá. Takového hmyzu Novina již dále žítit nehodlá.

Volné směry v čísle 4—5

glossující smrt Hlávkovu, napsaly mezi jiným: „Jeho stavby nejsou pro dějiny české architektury význačným bodem a nejsou ani personálně charakteristické, jak tomu chce F. X. Šalda.“ To znamená, podsunovat mně něco, co jsem ani nemyslel, ani nefkál; v Novině seš. 6, str. 190 [viz zde str. 220 a n.] napsal jsem pravý opak toho o Hlávkově. Pravím tam výslovně, že architektura Hlávková jest „mrtvě učenecká“, že povaha jeho jest komisi, střízlivá a suchá, že netvoří, nýbrž jen „obratně skládá“, že stavby jeho vyznačuje „historický formalism a vnějšíková korektnost“. Tedy všecko pravý opak personelnosti!

Zola v českém rouše

Nemáme posud překladu ani hlavních děl Balzacových a již ohlašuje se druhý překlad Zolova románu „Débâcle“. Po prvé přeložil tento román asi před 15 roky Bedřich Frida; nový překlad vyjde ve zvláštní knihovně, velmi skvěle otitulované, tuším světových románů (na tituly jsme chlapíci!), a redigované Fr. Sekaninou, literárním referentem Zvonu a Národní politiky. Také ukázka literární kultury české.

Český spisovatel a český jazyk

„Platí to především o první části knihy včetně až po Rousseaua...“ píše p. O. Theer v Lumíru č. 7, str. 333, a necítí, že napsal nesmysl. Chce-li Rousseaua větitat, nesmí říci po, neboť po vylučuje věc, před níž je položeno; chce-li větitat Rousseaua, stačí, řekne-li po druhé do Rousseaua a odpustí si pleonasm „včetně“.

1 - [Viz zde str. 230 a n.]